

А.А.Слободянюк, В.О.Іонов, Р.Б.Лисенко
ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗДОРОВ'Я
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З УРАХУВАННЯМ УМОВ
ДИДАКТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

В статье рассматриваются современные вопросы медико-педагогического и психологического сопровождения учебного процесса в технических университетах. Установлено, что существующее повышение мощности и продолжительности учебно-информационной нагрузки приводит к возникновению определенных нарушений резистентности студенческого организма.

The article deals with the problems of psychological and medical-pedagogical guidance of teaching process at Technical Universities. It has been determined that the increase in duration and tenseness educational and informational load results in certain damage to the students protective system.

Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті визначила пріоритетні завдання держави відносно збереження здоров'я людини, зокрема: духовних, соціальних, психічних та фізичних його складових [1]. Вирішення зазначених вище завдань у вищій школі планується здійснювати через подальший розвиток ефективних валеологічних підходів, створення еколого-гігієнічного комфортного простору, повноцінного медичного контролю, оптимізації навчально-виховного процесу.

Ретроспективний аналіз реформування системи вищої освіти свідчить про певні зміни щодо організації системи навчання в технічних університетах, де впроваджуються сучасні інтелектуальні методи ефективної інженерної діяльності. Разом з тим така діяльність нерідко відбувається в умовах інтенсивних розумових та фізичних навантажень, обумовлених несприятливими виробничими факторами. Так, наприклад, праця інженерів у сфері електронної техніки (відеодисплейні термінали) нерідко характеризується високою нервово-психічною та психологічною напругою, зокрема впливом комплексу фізичних факторів: іонізуючого та оптичного

випромінювання; електромагнітного та електростатичного полів; високочастотного шуму та інші.

У цьому випадку, наведений вище приклад можна розглядати як певний хронічний стрес, дія якого з часом приводить до зниження захисних адаптаційних механізмів і як наслідок розвиток патологічних станів. У даному контексті особливого значення набуває проблема ефективної життєдіяльності, розуміння майбутніми фахівцями необхідності особистої відповідальності за стан свого здоров'я, процес його збереження, зокрема постійного контролю за своєю працездатністю. Нагальним постає питання створення у технічних університетах системи моніторингу здоров'я студентської молоді в процесі адаптації до ефективної навчальної діяльності.

Простежимо у цьому зв'язку динаміку рівня соматичного здоров'я студентів Севастопольського національного технічного університету (СевНТУ). Так, отримані нами результати показали досліджень рівня здоров'я (рівень здоров'я оцінювали на основі методики розрахунку енергопотенціалу за Г.А. Апанасенко [3]) показали, що з 1137 обстежених високому рівню здоров'я відповідає лише 2,3%, вище за середнє – 5,8%, середньому рівню здоров'я – 8,2%, нижче середнього – 15,7% і низький рівень здоров'я притаманний 68% обстежених студентів. Відзначимо, що в деяких вузах має місце збільшення потужності і тривалості психотравмуючих факторів і, як наслідок, підвищення ентропійних процесів у фізіологічних системах і порушеннях резистентності студентського організму, що призводить до виникнення різної органної патології [2].

У таблицях 1, 2 представлена вибірка результатів експрес-оцінки соматичного здоров'я студентів у процесі навчання. Так, 13,4% і 9,1% юнаків 1 курсу мають 4 і 5 (вище за середній і високий) рівні здоров'я, це так звані безпечний рівень здоров'я (БРЗ). У студентів четвертокурсників спостерігається прогресуюче зниження стану фізичного здоров'я і тільки 9,9% обстежених можна класифікувати як таких, що володіють 4 рівнем і 6,8% - 5 рівнем здоров'я. У дівчат ці

тенденція носить більш загрозливий характер. Серед першокурсниць 4 рівень фізичного здоров'я мають 13,1%, а 5 – 12,3% обстежених дівчат. Значення цих показників до четвертого курсу навчання значно знижуються і тільки 5,8% і 4,3% відповідають 4 і 5 рівням фізичного здоров'я. У інших обстежених студентів виявлене зниження енергетичного потенціалу організму (1 – 3 рівні фізичного здоров'я).

Таблиця 1

Структура рівнів соматичного здоров'я студентів (юнаки)

Рівень здоров'я	КУРС							
	I		II		III		IV	
	Абс В	%	Абс В	%	Абс В	%	Абс В	%
I	40	21,4	42	24,9	43	29,3	39	32,2
II	49	26,2	57	33,7	51	34,7	43	35,4
III	56	29,9	37	21,9	28	19,1	19	15,7
IV	25	13,4	21	12,4	14	9,5	12	9,9
V	17	9,1	12	7,1	11	7,4	8	6,8
Разом	187	100	169	100	147	100	121	100

Вивчення характеру хвороб показало, що у списку лідирують, як і в усьому світі, захворювання серцево-судинної системи, опорно-рухового апарату, патологія дихальної й ендокринної систем, тобто нозологічні групи захворювань найбільш важливих для життєдіяльності органів і систем. Визначений рівень фізичного здоров'я, що закладений генетично, і/чи базується на залишковому здоров'ї, є результатом динамічної адаптації до умов соціально-економічного, виховно-освітнього і внутрішнього середовища організму, який постійно змінюється. На схемі 1 можна простежити як реальне здоров'я (генетичне), знаходячись під

безупинним впливом факторів зовнішнього середовища, зазнає психічних, фізичних і соціальних трансформацій.

Таблиця 2

Структура рівнів соматичного здоров'я студентів (дівчата)

Рівень здоров'я	Курс							
	I		II		III		IV	
	Абс. В	%	Абс. В	%	Абс. В	%	Абс. В	%
I	27	22,1	25	22,9	37	27,6	36	26,1
II	30	24,6	29	26,6	41	30,6	49	35,5
III	34	27,9	29	26,6	35	26,1	39	28,3
IV	16	13,1	14	12,8	12	9,0	8	5,8
V	15	12,3	12	11,1	9	6,7	6	4,3
Разом	122	100	109	100	134	100	138	100

При дезорганізації особистості страждає ведуча складова феномену здоров'я – психічна, котра визначає мотиви поведінкових реакцій людини, згідно його біосоціальної сутності. Цей стан характеризується хронічною втомою, звуженням кола інтересів, зниженням імунологічної реактивності, появою тривожної реакції і підсвідомого страху.

Тривале збереження особистісних порушень супроводжується розвитком синдрому хронічної втоми, депресивних станів (утрата життєвих цілей, конфліктність, агресивність, суїцидальна й асоціальна поведінка), результатом яких є порушення психосоціальної адаптації. Цей період надзвичайно небезпечний появою схильності до зловживання

алкоголем, психотропними засобами і наркотичними речовинами.

Явища дезорганізації особистості і порушення психосоціальної адаптації у студентів слід розглядати як *психофізіологічну дезадаптацію*, для якої характерні функціональні розлади з боку серцево-судинної, нервової, ендокринної систем і органів шлунково-кишкового тракту.

Категорія студентів, що не можуть самостійно справитися є особистісною ситуацією, яка сформувалась, зокрема порушеною психосоціальною взаємодією та гостро потребує соціально-педагогічної допомоги і корекції способу життя в рамках медико-психологічного супроводу навчального процесу.

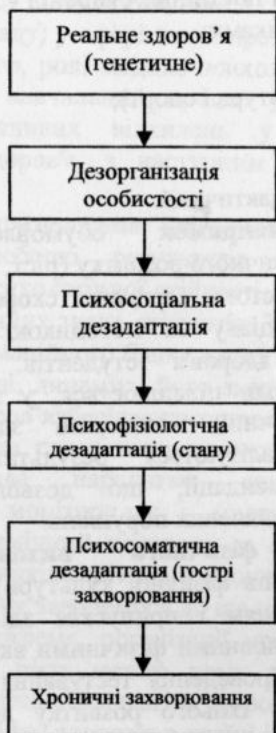

Схема 1 - Феномен здоров'я та його трансформація

Подальший розвиток психофізіологічних порушень унаслідок неухважності індивідуума до власного здоров'я супроводжується появою гострих (психосоматична дезадаптація) і первинно хронічних захворювань, що з позицій сучасних уявлень можна розглядати як зрив адаптаційних можливостей організму.

Слід відмітити, що спосіб життя учнівської молоді і середовище проживання є тим комплексом факторів, що активно впливають на стан індивідуального здоров'я, облік яких дозволяє здійснювати контроль і діагностику стану мотивації здорового способу життя й адекватних поведінкових реакцій.

У ході досліджень нами була запропонована система що дозволяє здійснювати постійний супровід - моніторинг здоров'я за наступними напрямками:

- медичний;
- фізичний (фізкультура і спорт);
- психологічний;
- валеологічний;
- інформаційно-дидактичний.

Медичний напрямок обумовлений необхідністю виміру показників фізичного розвитку (ріст, вага, динамометрія, спірометрія, АТ, частота серцевих скорочень), розрахунку енергетичного потенціалу за методикою Г.Л.Апанасенко і визначення рівня здоров'я студентів. Роль медичного забезпечення ще більш підсилюється, у зв'язку з тим, що здійснюється динамічний моніторинг здоров'язберігаючого простору вузу, аналізуються результати досліджень і виробляються рекомендації, що дозволяють оперативно здійснити корекцію виявлених порушень.

Напрямок фізичного виховання студентів (прерогатива викладачів фізичної культури) тісно взаємодіє з медичним забезпеченням і припускає здійснення контролю підготовленості за основними фізичними якостями: швидкість, сила, витривалість. Проведення тестування студентів по цих якостях, аналіз стану їхнього розвитку дозволяє визначити рівень індивідуального фізичного розвитку і прогнозувати можливість подальшого удосконалення.

Роль психологічного супроводу навчання також має першорядне значення і визначається задачами оптимізації процесу адаптації студентів до навчальної діяльності в умовах корінних змін у системі освіти і соціально-економічних умов.

Психологічний напрямок включає також облік індивідуальних особливостей адаптації і на цьому тлі реалізує комплекс мір спрямованих одночасно на стимуляцію дії як адаптогенних факторів, так і психологічних механізмів адаптації, що дозволяє істотно підвищити ефективність навчального процесу у вузі.

Освітньо-валеологічний напрямок роботи обумовлений необхідністю освіти і навчання всіх суб'єктів освітнього процесу (студентів, їхніх батьків, професорско-викладацького складу) у сфері знань про здоров'я і фактори, що впливають на нього, ролі медико-психологічного моніторингу, що супроводжує навчальний процес у вузі. Воно показує корекції несприятливих відхилень у стані фізичного і психологічного здоров'я, з наступним контролем засвоєння отриманих знань.

Основне призначення **інформаційного забезпечення** пов'язане з обробкою результатів тестування фізичної підготовленості, психологічної стійкості, когнітивних функцій і оцінкою валеологічних знань студентів. Тут відбувається також формування інформаційного банку даних вузу про стан здоров'я студентської молоді, динаміку його змін і фактори, що мають вплив на стан «здоров'язберігаючого простору вузу».

Таким чином, створюювана в рамках інфраструктури вузу нова багаторівнева парадигма комплексного медико-психологічного моніторингу (супроводу), покликана забезпечувати динамічний контроль за психічним і фізичним здоров'ям всіх учасників освітнього процесу.

На закінчення звернемося до ще одного аспекту піднятої нами проблеми, зокрема, організації профілактики здорового способу життя. З цією метою нами розроблена навчальна програма з дисципліни «Педагогіка здоров'я», де представлений сучасний стан проблем здоров'я в країні і за кордоном, а також: основи анатомії і фізіології людини, психічна і

психофізіологічна адаптація, харчування і здоров'я, фізичний розвиток і фізична культура, профілактика шкідливих звичок і гігієнічне виховання у формуванні психології здоров'я. Основною задачею курсу, що логічно зв'язаний із психолого-педагогічними і технічними дисциплінами, є формування активного усвідомленого бажання, а потім і звички вести здоровий спосіб життя, а також займатися його профілактикою.

Рис. 1 – Приклад структури медико-психологічного моніторингу в технічному університеті [4].

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті. К.: "Шкільний світ", 2001.– 24 с.
2. Ионов В.А., Максимов С.А., Слободянюк А.А. О некоторых психолого-педагогических и медико-физиологических факторах адаптации студентов к условиям обучения (опыт высшей школы). Специалист, 2004, № 11, с. 33 - 36
3. Апанасенко Г.Л. Эволюция биоэнергетики и здоровье человека. СПб.: МГП «Петрополис», 1992. – 123 с.
4. Ионов В.А., Корепанов А.Л., Слободянюк А.А. Медико-психологическая служба ВУЗа. Вісник НТУУ „Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. наук.праць. – Київ: ІВЦ „Політехніка”, 2002. - № 3. – с. 157 – 160

О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕБНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ УНИВЕРСИТЕТОВ

В статье рассматриваются пути дальнейшего совершенствования учебной работы студентов технических университетов с учетом новых условий обучения,

In the article some ways of further perfection of technical universities' students' educational work taking into consideration new conditions of education are discussed.

Национальная доктрина развития образования Украины в XXI веке определила приоритетные направления его дальнейшего совершенствования, в частности, поиск оптимальных путей формирования будущего инженера в новых социально-экономических условиях. В данном контексте понятие специалист и его квалификация, основу которой составляет система его профессиональных умений и навыков, наполняется новым содержанием. Это высокий профессионализм, широкий общий и технике -технологический кругозор, профессиональная этика, готовность участвовать в управлении производством, его модернизацией и интенсификацией [1]. Именно поэтому значительное внимание сегодня приобретают вопросы взаимосвязи обучения и воспитания будущего специалиста, когда стержнем профессионального мастерства становится уровень сформированное™ его трудовых навыков и умений. В этой связи представляет интерес рассмотреть, разработанную нами в ходе исследований, определенную иерархическую модель (дерево целей) формирования знаний, умений и навыков организации учебной работы студентов в технических университетах (рисунок 1), как совокупность педагогического, дидактического и медико-психологического блоков, которые являются составной частью целостного и специально организованного учебно-воспитательного процесса вуза [2].

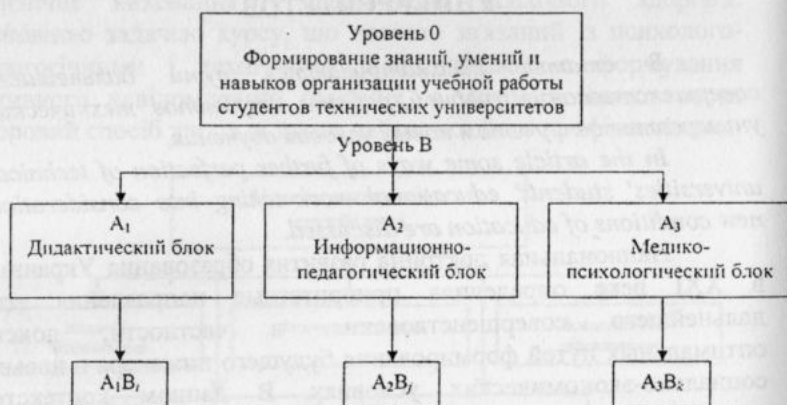

Рисунок 1. Дерево целей организации учебной работы студентов вуза.

Ниже приводится интерпретация соответствующих блоков.

Уровень В
Подцель А₁

А₁В₁ - Разработка системы организации учебной работы студентов вуза в контексте общих положений и принципов Болонского процесса.

А₁В₂ - Формирование понятий об уровне умений и навыков учебной деятельности.

А₁В₃ - Изучение методов анализа, сравнения, синтеза сложных технических систем.

A₁B₄ - Обучение студентов работе на тренажерах, моделирующих профессиональные функции инженерной деятельности.

A₁B₅ - Внедрение в процесс обучения нетрадиционных методов: игровых лабораторно-практических занятий, игрового проектирования, проблемных лекций.

A₁B₆ - Разработка и использование средств визуальной наглядности, мультимедиа, гипермедиа.

Подцель A₂

A₂B₁ - Внедрение в учебный процесс новых учебных планов и программ, информационных и педагогических технологий.

A₂B₂ - Формирование у студентов технических университетов гуманитарно-образовательного (культурологического, социального, психолого-педагогического) образа мышления.

A₂B₃ - Проведение социологических исследований по оценке уровня организации учебной работы студентов.

A₂B₄ - Разработка системной модели специализации и структурно-функциональной модели индивидуальной и самостоятельной работы студентов в контексте модульного принципа обучения.

A₂B₅ - Внедрение рейтинговой оценки знаний студентов с индивидуализацией права выбора учебных дисциплин.

A₂B₆ - Проведение исследований по внедрению в технических университетах системы медиа-образования, дистанционного обучения.

Подцель A₃

A₃B₁ - Создание дифференциально-диагностического опросника определения и оценки профессиональной направленности будущего специалиста.

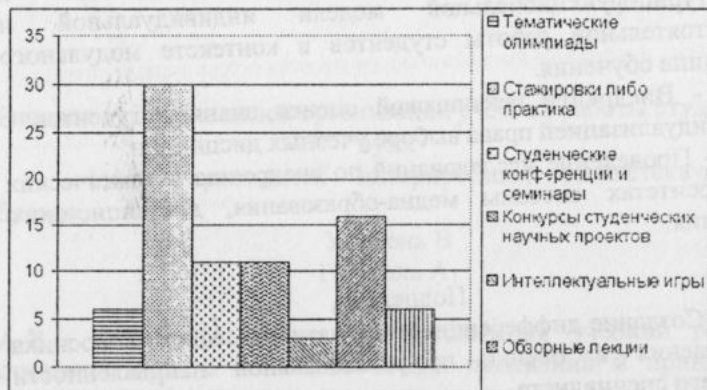
A₃B₂ - Исследование психических процессов эффективной учебной работы: устойчиво долговременной памяти; мотивационно-эмоциональных и познавательных аспектов деятельности.

A₃B₃ - Разработка методик оценки поведенческой и психолого-физиологической адаптации студентов технических университетов к условиям обучения.

A₃B₄ - Создание медико-поведенческого мониторинга состояния здоровья студентов технических университетов.

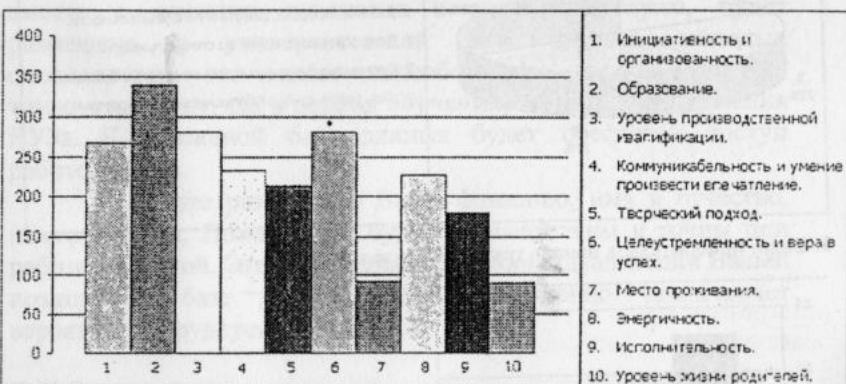
A₃B₅ - Формирование медико-психологической службы вуза, воспитание у студентов понимания сущности здорового образа жизни и эффективной учебной работы [3].

В ходе эксперимента было выявлено мнение студентов относительно факторов, способствующих формированию навыков в процессе обучения и дальнейшему трудоустройству после окончания вуза. Так, например, наиболее полезными в аспекте получения новых знаний, умений и навыков студенты считают стажировки и практикум на производстве. На диаграмме также представлены относительные оценки других факторов.

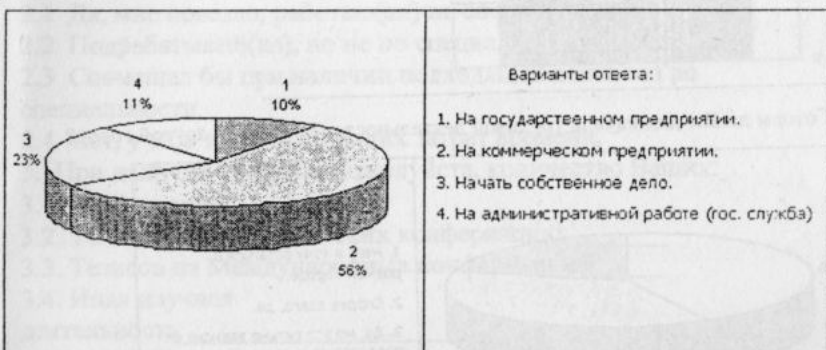
Интересными, на наш взгляд, являются ответы студентов по спектру вопросов, связанных с их будущей инженерной деятельностью. Ниже на диаграмме представлены

мнения студентов (по оси ординат приведена сумма набранных баллов по значимости фактора).

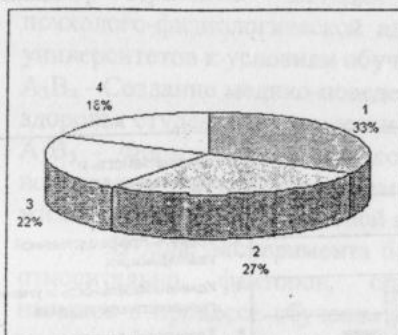

В ходе дальнейшего опроса студенты имели возможность выбрать один из вариантов ответов из нескольких предложенных:

1. Где Вы предпочли бы работать, учитывая сегодняшнюю ситуацию на рынке труда?

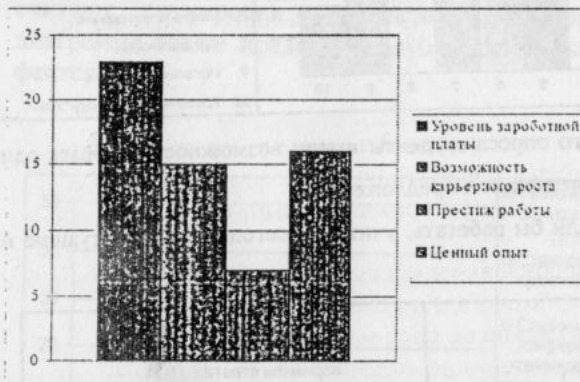
2. Совмещаете ли Вы обучение в университете с работой?

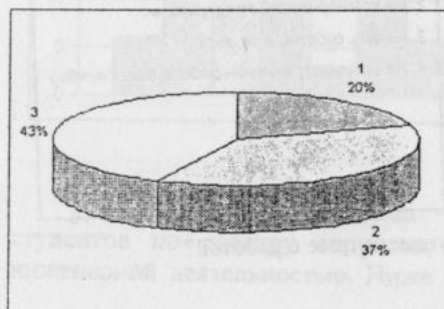
Варианты ответа:

1. Да, мне повезло, работаю по специальности.
2. Подрабатываю, но не по специальности.
3. Совмещал бы при наличии подходящей вакансии
4. Нет, учеба требует больших затрат времени.

3. Ваши приоритеты в начале трудовой деятельности?

4. Готовы ли Вы для начала трудовой деятельности переехать в другой город?

Варианты ответа:

1. Нет, я хочу остаться в родном городе.
2. Скорее всего, да.
3. Да, но это сильно зависит от предлагаемых условий труда.

Также была разработана анкета, которую мы предлагаем читателю для формирования базы данных о выпускниках вуза.

Уважаемый молодой специалист!

Информация, полученная из данного анкетного опроса, вместе с данными деканатов и кадровых служб, будет размещена в университетской базе данных молодых специалистов, что может способствовать именно Вашему трудоустройству, как в период **обучения**, так и после окончания ВУЗа. К указанной базе данных будет обеспечен доступ работодателей.

Впишите разборчиво Вашу фамилию, имя и отчество, номер группы. Пожалуйста, будьте внимательны и точны при работе с анкетой. Это необходимо для индивидуализации Вашей позиции в базе данных, что существенно увеличивает вероятность трудоустройства.

Ф.И.О. _____ № группы _____

1. Какой уровень заработной платы Вы считаете достаточным в начале своей трудовой деятельности по специальности: _____ грн. Ваш реалистичный прогноз: _____ грн

2. Совмещаете ли Вы обучение в университете с работой?

2.1 Да, мне повезло, работаю(ал) по специальности.

2.2 Подрабатываю(ал), но не по специальности.

2.3 Совмещал бы при наличии подходящей вакансии по специальности.

2.4 Нет, учёба требует больших затрат времени.

3. При наличии укажите, пожалуйста, количество Ваших:

3.1. Публикаций _____

3.2. Тезисов на Всеукраинских конференциях _____

3.3. Тезисов на Международных конференциях _____

3.4. Иная научная

деятельность _____

4. Являлись ли вы призером олимпиад(ы), если да, то укажите пожалуйста предмет, место и год проведения: _____

5. Укажите пожалуйста количество иностранных языков которые Вы изучали и оцените пожалуйста, уровень Вашей языковой подготовки:

5.1. Изучал один иностранный язык.

5.2. Изучал два иностранных языка.

5.3. Изучал три и более иностранных языков.

5.4. Владею в объеме университетской программы

5.5. Имею сертификат(ы) языковых курсов и аттестаций.

Укажите какие: _____

5.6. Свободное владение разговорной речью в полном объёме

6. Обучаетесь ли Вы на военной кафедре

6.1. Да

6.2. Нет

7. Перечислите, пожалуйста, языки программирования, различные специализированные програмные пакеты, с каторыми вам приходилось работать. Подчеркните те програмные пакеты, которым вы отдаёте предпочтение: _____

8. Укажите пожалуйста Ваш опыт и формы участия в проектировании, разработке, ремонте и эксплуатации современных электронных либо радиотехнических устройств: _____

9. Укажите пожалуйста сферы где, как Вы считаете, Вы могли бы наиболее успешно реализовать себя как специалист:

9.1. Государственная служба

9.2. Работа на производстве

9.3. Торговля

9.4. Сфера услуг

9.5. Научная деятельность

Ваш вариант(ы) _____

В заключении заметим, что нами рассмотрены только некоторые аспекты организации учебной работы студентов технических университетов, с учетом складывающейся конъюнктуры рынка труда. Разработанная нами иерархическая модель может быть в дальнейшем конкретизирована и дополнена.

Литература

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті. К.: Шкільний світ, 2001.- 24 с.

Высшее техническое образование (педагогический, дидактический и социально-психологический аспекты). Козлакова Г.А., Маригодов В.К., Слободянюк А.А.: Монография. - Севастополь: Изд-во СевГТУ, 2001. - 268с.: ил.

А.А.Слободянюк, В.А.Ионов, Г.А.Дмитриева, Р.Б. Лысенко Мониторинг состояния здоровья студентов вуза: медико-поведенческий и социально-дидактический аспекты / Вісник Національного технічного університету України „Київський політехнічний інститут”. Філософія. Психологія. Педагогіка: Зб. Наук. праць.- Київ: ІВЦ "Політехніка", 2005.- №1.-239с.

ЗМІСТ

Л.В.Кондрашова.Структурування педагогічного знання в процесі підготовки майбутніх учителів.....	3
А.П.Сманцер. Структурирование содержания образования как условие совершенствования подготовки будущего преподавателя в высшей школе.....	16
І.А.Микитюк. Умови формування педагогічної культури вчителя сучасної школи.....	24
Н.В.Дудніченко. Роль методичної роботи школи у підвищенні рівня творчого стилю діяльності педагога.....	31
О.О.Заболотська. Проблема структурування педагогічних знань в системі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов.....	36
Т.С.Троїцька. Філософія у методологічному зростанні майбутнього педагога: роль та структурування змісту.....	43
Л.І.Кучина. Змістовна характеристика професійного іміджу: до постановки проблеми.....	49
О.Ч.Чирва. Структурно-семіотичний підхід до визначення системи мистецько-педагогічних знань.....	53
О.В.Комарова. Науковий факт як методологічна категорія у шкільному курсі біології.....	60
Н.В.Волкова. Високий рівень інформаційної культури майбутнього педагога як основа його творчої активності.....	66
Ю.М.Короткова. Структура навчальних планів педагогічних відділень початкової освіти Греції.....	73
Є.М.Загуляєва. Особливості педагогічної технології формування літературно-краснавчих знань у майбутніх учителів початкових класів.....	79
О.М.Коберник, С.М.Ящук. Проектна технологія в системі інноваційної діяльності вчителя.....	84
С.І.Операйло. Підходи до забезпечення менеджменту освітнім процесом.....	93
Т.Ф.Бельчева.Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до складання та структурування навчально-пізнавальних завдань на уроках читання.....	106

С.О.Смолова. Тест як основна форма контролю знань студентів в рамках кредитно-модульної системи навчання.....	115
А.А.Пермяков, Н.И.Зеленкова. Модульно-рейтинговая система оцінювання знань учасників.....	124
О.С.Целих. Щодо формування готовності майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу до використання навчальних програм у професійній діяльності.....	129
Н.Б.Грицай. Вивчення методики позакласної роботи в системі підготовки майбутніх учителів біології.....	134
С.В.Малихіна. Формування пізнавальної самостійності студентів економічного напрямку підготовки в процесі вивчення фахових дисциплін.....	141
О.А.Осаволок. Діагностування сформованості структури знань майбутнього педагога.....	147
Т.Й.Рейзенкінд. Педагогічні технології у контексті професійної підготовки вчителя музики.....	153
Ю.В.Рева. Технологія оптимальної гармонії використання прийомів педагогічної техніки та інноватики – важливий інструментарій ефективною підготовки майбутнього фахівця.....	166
І.П.Марчук. Роль дидиктачних технологій в процесі формування професійно важливих якостей майбутніх соціологів.....	193
О.М.Накемпій. До проблеми формування креативного мислення підлітків.....	199
Т.В.Андрущенко. Технології формування професійних умінь у майбутніх вчителів.....	204
О.Лаврентьева. Використання інтерактивних методів навчання у підготовці майбутніх вчителів до педагогічної взаємодії з учнями.....	210
І.А.Волощук. Підготовка молодого учителя до інноваційної діяльності засобами колективних творчих справ.....	217
С.О.Скворцова. Методична система навчання розв'язування задач.....	225
І.С.Зоренко.Ігрові вправи на заняттях з іноземної мови як засіб вивчення нових лексичних словотворень.....	232

Н.Д.Соловйова, Н.А.Ігнатюк. Робота над потенційним лексичним матеріалом при навчанні читання текстів за фахом дорослих учнів.....	238
С.С.Ізбаш. Проектна діяльність як засіб соціально-професійної адаптації студентів до виховної роботи в школі.....	245
С.О.Мелікова. Аналіз стану індивідуалізації професійно орієнтованого навчання іноземних мов студентів немовних спеціальностей у вищих педагогічних закладах.....	251
О.В.Ковшарь. Упровадження ігрових технологій у практику сучасної школи як засобу підвищення пізнавальної активності учнів.....	258
С.П.Білоконний. Передовий педагогічний досвід як ефективний засіб формування рефлексивних умінь студентів.....	265
Г.І.Матукова. Використання активних методів навчання в системі підготовки спеціалістів з економіки.....	269
Г.Б.Штельмах. Шляхи підвищення професіоналізму педагогічних кадрів.....	276
О.В.Марк. Педагогічна компетентність учителя як складне особистісне утворення.....	281
Л.О.Савченко, Л.В.Бешеvecь. Педагогічна компетентність як складова професіоналізму вчителя.....	286
І.О.Пальшкова. Вивчення проблеми формування професійно-педагогічної культури майбутніх вчителів початкової школи.....	292
К.Г.Вишневська. Формування комунікативної культури студентів засобами ділових ігор на заняттях з іноземної мови.....	297
Ю.О.Саунова. До проблеми визначення критеріїв, рівнів та показників екологічної свідомості майбутніх вчителів біології.....	302
А.В.Лисевич. Формування культури педагогічного спілкування засобами діалогічних навчальних ситуацій.....	309
Л.В.Петько. Психолого-педагогічна сутність соціально-комунікативної активності особистості.....	315
Л.Б.Нікіфорова. Змістова наповненість категорії “емоційна культура особистості” в сучасних педагогічних дослідженнях.....	328

Д.В.Бондаренко. Трактовка поняття “естетическая культура” в психолого-педагогической литературе.....	334
Н.Ю.Дуднік. Самовиховання в системі професійної підготовки майбутніх педагогів.....	339
А.П.Шуміліна. Теоретичні основи підготовки студентів до творчої професійної діяльності в умовах педагогічного університету засобами іноземної мови.....	346
О.А.Зуброва. Гуманізація навчально-виховного середовища університету як умова формування комунікативної культури студентів.....	354
І.М.Авдєєва, Н.Л.Бежанова. Організація підготовки педагогів до фасилітаційної взаємодії з учнями.....	362
О.В.Кустинський. Особливості виховної роботи в процесі військової підготовки студентів за програмою офіцерів запасу у вищих навчальних закладах.....	367
А.В.Лов’янова. Історичний аспект проблеми розумового розвитку учнів.....	372
І.А.Кравцова. Розвиток мовленнєвих здібностей молодших школярів у театральній-ігровій діяльності.....	378
І.Ю.Серьогіна. Експериментальне дослідження формування в учнів 7-х класів умінь самоконтролю.....	384
А.М.Король. Система творчих завдань як один із засобів формування готовності учнів музичних шкіл до творчої діяльності.....	390
А.А.Пермяков, А.В.Порохненко. Формирование здорового образа жизни школьников.....	398
Ю.С.Коровкіна. Характеристика та сутність деліквентної поведінки підлітків.....	403
Ю.В.Ковальчук. Процедура формування економічних понять у старшокласників.....	409
Р.В.Кондратенко. Структурування змісту педагогічної практики студентів за спеціальністю “дошкільне виховання”.....	415
Н.І.Білоконна. Ілюстративний матеріал як засіб активізації пізнавальної діяльності молодших школярів на уроках читання.....	421
Н.І.Білоконна, М.В.Бадіца. До проблеми пізнавальної діяльності дитини-дошкільника.....	426

Н.М.Шарманова. Лінгводидактичний аспект вивчення афоризмів у шкільному курсі рідної (української) мови.....	432
І.Бугайова. Філософсько-педагогічна парадигма словникової роботи як засобу активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках літератури.....	440
Т.Г.Трофанова. Актуальні аспекти формування в учнів здорового способу життя.....	451
В.В.Почуєва. Навчання основ педагогічного спілкування в вищій школі США.....	457
Г.М.Педосюк. Ефективність використання діалогічних форм навчання учнів іншомовному спілкуванню.....	468
А.А.Слободянюк, В.О.Іонов, Р.Б.Лисенко. До питання створення моніторингу здоров'я майбутніх фахівців з урахуванням умов дидактичного середовища.....	477
Р.Б.Лысенко. О некоторых аспектах организации учебной работы студентов технических университетов.....	485

Наукове видання

**ПЕДАГОГІКА
ВИЩОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ**

**Збірник наукових праць
Випуск 15**

Російською та українською мовами

Головний редактор:

В.К.Буряк

Відповідальний за випуск:

заступник головного редактора

Л.В.Кондрашова

Підписано до друку 18.09.2006.

Формат 60x84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Друк офсетний. Ум.- др.арк.- 28,3. Обл.- вид.арк. – 22,2.
Тираж 500 прим.

Криворізький державний педагогічний університет.
50086 Україна, м. Кривий Ріг, пр. Гагаріна, 54.

Друкарня СПД Щербенок С.Г.
50027 Україна, м. Кривий Ріг, вул.Рокосовського, 5.
т.(0564) 922-077.